

The Substance Addiction Awareness Scale: A Study of the Validity and Reliability

Esra Özay Köse¹, Şeyda Gül¹

^{1,2}Atatürk University, Education Faculty, Erzurum /Turkey

Abstract:

The aim of this study is to develop a valid and reliable scale towards determining the students' awareness about the substance addiction. For this aim, initial items are prepared in the light of literature and the draft scale was prepared by taking the expert opinion. Then, this draft scale, which was a five-point Likert type, applied to totally 230 students, which are studying in the 9th, 10th, 11th and 12th grades of a secondary school in Erzurum. In the validity studies of the scale, the result of the item analysis, the exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis indicated that the scale has a construct of 4 factors with 27 items and the total variance explained was 43.99%. And also, the results from confirmatory factor analysis indicated that this construct adjusts very well to this construct's sample data. In addition, the scale's internal consistency reliability coefficient was found as .882 for the whole scale. Those results showed that this instrument is a valid and reliable measurement tool for determining the students' awareness about substance addiction.

Keywords: Substance addiction, awareness, scale development

Inönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 19, No 3, 2018
pp. 41-56
DOI: inuefd.327521

Received : 10.07.2017
Accepted : 25.09.2018

Suggested Citation

Özay Köse, E. and Gül Ş. (2018). The Substance Addiction Awareness Scale: A Study of the Validity and Reliability, Inonu University Journal of the Faculty of Education, 19(3), 41-56. DOI: inuefd.327521

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The substance can be described as all kinds of chemicals which are probably lead to abuse and dependence, and also to create a change in mood, perception, cognition and other brain functions. Among these substances, especially "narcotics" affect negatively the individual' spiritual, physical and mental functions by affecting the structure of living organism and by making physical and psychological ad-diction on human (Ceyhun, Oğuztürk & Ceyhun, 2001; Doğan, 2002).

The substance misuse and addiction has become a social problem among especially the young in Turkey in recent years (Yüncü, Aydın, Coşkunol, Altıntoprak & Bayram, 2006). The studies indicated that reasons to start using substances are curiosity, peer impression, proving himself, thinking to be matured, self-esteem, loneliness, inability to cope with distressing feelings and to not know the coping, achievement, performance, increase energy, lose weight and request for creativity increase (Altıntaş et al, 2004; Ögel & Tamar, 1997). In addition, in the spread of drug addiction, it can be effective a serious lack of knowledge and experience of teachers about the education given to the students attending high school and also the lack of material. This situation increase the importance studies towards prevention the substance use and addiction of especially the youth who attend secondary school (Çoban, 2014; Kaya, Kaya, Zeytin & Tokkan, 2014). However, these studies indicated that there is no scale designed with factor analytics methods to measure the students' awareness about the substance addiction.

Purpose

The aim of this study is to develop a valid and reliable scale towards determining the students' awareness about the substance addiction.

Method

A survey method was utilized as the research method. The sample included in totally 230 students attended to a secondary school in Erzurum. Some procedures were followed during the development of the Substance Addiction Awareness Scale (SAAS): 1) Literature review, 2) creating the item pool and developing the draft form, 3) evaluating the trial form by taking the expert opinion, 4) calculation of item-total correlations for item analysis, 5) exploratory factor analysis (EFA), 6) confirmatory factor analysis (CFA), Cronbach Alpha internal consistency reliability.

Findings

The items in draft scale were prepared as a five-point Likert type rating scale. The positively-keyed items in the scale were scored 5= Strongly Agree, 4= Agree, 3= Neutral, 2= Disagree, 1= Strongly Disagree, (The negatively-keyed items were reverse scored). To ensure the scope validity of the scale, expert opinion was previously taken. Thus, the draft form, which included in totally 45 items, was evaluated by experts and some items were revised according to recommendations from experts. The 45-item scale was administered to the sample, and analyses were conducted on the data obtained. Firstly, item analysis was done in order to determine the item-total correlations. And thus, it was viewed the relationship between a score on the item and score on the test as a whole via the item-total correlation. At the end of item-total analysis, there was 14 items, the item-total correlation values of which were under 0.25. Therefore, 14 items were omitted from the scale. For the construct validity of the SAAS, an exploratory factor analysis (EFA) was calculated. Based on EFA for construct validity, factors whose eigenvalue were 1 and more than 1, were taken into account and it was seen that scale items were previously grouped under 4 factors which included in totally 27 items, due to the factor structure, factors' contribution to total variance, scree plot graphic and comprehensibility feature of the factors, and EFA was repeated. The first factor was clearly the most important one since it calculated for 15.148% of the total scale variance. The second factor calculated for 11.753% of the variance and the third factor was calculated for 8.987 % of variance. These three factors accounted for 8.105 % of the total variance. Four factors were named as "Aid and legal regulations", "Symptoms and effects of substance usage", "Personal attitudes and opinions" and "Factors caused by addiction" respectively. In the CFA administered on 27-item construct of SAAS obtained upon EFA, and it was found that all of fitness indexes were found to be sufficient for model fitness except for GFI and AGFI, and accordingly it was decided that this structure was validated.

Discussion & Conclusion

As a result, it can be thought that this scale is an effective data collection tool to determine the secondary school students' opinions towards the awareness on substance addiction. Moreover, it can be suggested that this scale to be used for uncovering the opinions of samples who have different opinions about the awareness on substance addiction. In addition, The SAAS is only applied to the students in a secondary school in Erzurum. Their some features can be taken into consideration for later use of this scale in other studies. Although the scale was only administered to secondary school students, the items of the scale are convenient for all students.

Madde Bağımlılığı Farkındalık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Esra Özay Köse¹, Şeyda Gül¹

^{1,2} Atatürk Üniversitesi, K.K. Eğitim Fak., Erzurum /Türkiye

Öz

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki farkındalıklarını belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Bu amaçla öncelikle araştırmacılar tarafından alan yazın ışığında öncül maddeler hazırlanıp uzman görüşü doğrultusunda değerlendirilerek ölçeğin deneme formu hazırlanmıştır. Sonrasında ise 5'li Likert tipinde olan bu taslak ölçek Erzurum ilindeki bir ortaöğretim kurumunun 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda öğrenim gören toplam 230 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin geçerlik aşamalarında yapılan madde analizi, açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi sonrasında ölçeğin toplam varyansın %43.993' ünü açıklayan ve 27 maddeden oluşan dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. DFA sonuçları, faktör yapısının veriyle uyumlu olduğunu ortaya koymuştur. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ise 0.882 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu bulgular, bu ölçme aracının öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki farkındalıklarını belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Madde bağımlılığı, farkındalık, ölçek geliştirme.

Inönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 19, Sayı 3, 2018
ss. 41-56
DOI: inuefd.327521

Gönderim Tarihi : 10.07.2017
Kabul Tarihi : 25.09.2018

Önerilen Atıf

Özay Köse E. Ve Gül Ş. (2018). Madde Bağımlılığı Farkındalık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Inönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(3), 41-56. DOI: inuefd.327521

GİRİŞ

Madde, kötüye kullanım ve bağımlılığa yol açabilecek, değişik yollarla alınabilen duygu durum, algılama, biliş ve diğer beyin işlevlerinde bir değişiklik yaratan her türlü kimyasal olarak tanımlanabilir. Bunlar esrar, eroin, kokain gibi yasadışı maddeler olabileceği gibi, amfetaminler, benzodiazepinler, diğer sedatif, hipnotik gibi yasal ilaçlar ya da satışlarında kısmi yasal düzenlemeler olan uçucular, tütün (nikotin), kahve (kafein) ve alkol (ethanol) gibi kimyasal maddelerdir (Ceyhun, Oğuztürk & Ceyhun, 2001). Bunlar arasında özellikle "uyuşturucu maddeler" grubunda olanlar, canlı organizmanın yapısını etkileyerek, insanda fiziksel ve psikolojik bağımlılık yaparak, bireyin ruhsal, bedensel ve zihinsel fonksiyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu maddelerin temel özellikleri, uyuşturucu olması, bağımlılık yapması ve kullananların giderek dozunu artırmak zorunda kalmasıdır (Doğan, 2002).

Madde kullanımının yaygınlığını ruhsal ve toplumsal etkenler, kentleşme, sanayileşme, göç etkileyebilirken, bu durum da toplumları tıbbi, ekonomik, hukuksal ve toplumsal yönlerden etkilemektedir. Eğlence kültürü ile birlikte yaygınlaşan madde kullanımı, özellikle batı toplumlarında kendine daha geniş alanlar bulabilmektedir (Altıntaş ve diğerleri, 2004). Bununla beraber madde kullanımı ve bağımlılığı sorunu son yıllarda Türkiye'nin de gündemine yerleşmiştir. Türkiye'de madde kullanım oranının Avrupa Ülkeleri' ne ve Amerika Birleşik Devletleri' ne göre daha düşük oranda olduğu buna karşın madde kullanım sıklığında artış olduğu bildirilmektedir (Yüncü, Aydın, Coşkunol, Altıntoprak, & Bayram, 2006).

Günümüz gençliğinin toplumsal ve ruhsal düzeyde bunalımların olduğu bir ortamda yaşaması, onların fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan topluma kazandırılmasını engelleyebilmektedir (Kırımoğlu & Ekenci, 2008). Bunun bir sonucu olarak madde bağımlılığı, ülkemizde son yıllarda özellikle lise öğrencileri arasında yaygınlaşmakta olup (Meclis Araştırma Komisyonu, 2008), okul kapılarında bekleyen madde satıcılarının, gençleri tuzaklarına düşürebilmek için her yola başvurdukları bilinmektedir. Gençler arasında ise ilk başta merakla başlayan madde kullanımı, sonraları bağımlılık halini almaktadır. Böylece madde kullanmaya alışan kişi, madde bulabilmek için çeşitli suçlara yönelmekte ve yuvarlandığı bataklığa okul arkadaşlarını da sürüklemektedir (Gümüş, Kurt, Günay-Ermurat, & Fayetorbay, 2011).

Yapılan çalışmalar, madde kullanmaya başlama sebeplerini; merak, arkadaş baskısı, kendini kanıtlamak, olgunlaştıracağını düşünmek, kendine güvensizlik, yalnızlık, sıkıntı duygularıyla başa çıkamama ve başa çıkma yöntemlerini bilme-me, başarı, performans, enerjiyi artırma, kilo verme ve yaratıcılığı artırma isteği şeklinde sıralamaktadır (Altıntaş ve diğerleri, 2004; Ögel & Tamar, 1997). Elbette bu durumun birçok sebebi olmakla birlikte en önemli sebepler arasında özellikle ergenlik çağındaki öğrencilere yönelik eğitim fırsatlarının yetersiz olması, ailelerin ve toplumun eğitimsizliğine bağlı olarak ortaya çıkan sosyoekonomik yapı ve benzer birçok sebep sayılabilir. Yanı sıra, özellikle liselerde öğrenim gören gençlere verilen eğitim konusunda, öğretmenlerin ciddi bir bilgi ve deneyim eksikliğinin yanında materyal eksikliğinin de olduğu bir gerçektir. Bu yüzden ülkemizde madde bağımlılığı konusunda öğrencilerin eğitimine yönelik hemen her alanda eksiklik söz konusudur (Köse, Gül ve Keskin, 2017). Özellikle ergenlik dönemine denk gelen ortaöğretim çağında bulunan gençlerin madde kullanımı ve bağımlılığını önleme çalışmalarının önemi artmaktadır. Karşı karşıya kalınan söz konusu olumsuz tabloya rağmen madde kullanım yaygınlığına, sebep olan faktörlere, risk alanlarının tespitine ve bu konudaki erken uyarı sistemine yönelik yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Bu noktada gençleri bağımlılık yapıcı madde kullanımına yönelten tüm psikolojik ve sosyolojik etmenlerin araştırıldığı araştırmaların desteklenmesi gerekmektedir (Koçak, 2016; Koçak ve Atan, 2017). Ülkemizde öğrencilerin madde bağımlılığına yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde ise bu konuda çok sınırlı çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir (Çoban, 2014; Kaya, Kaya, Zeytin, & Tokkan, 2014). Örneğin Altıntaş ve diğerleri (2004) tıp fakültesi birinci sınıfta okuyan öğrencilerin madde bağımlılığı ile ilgili bilgi, görüş ve tutumlarının saptanması için bir anket çalışması yapmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerinin madde bağımlılığı konusunda bilgilerinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Öğrenciler, madde bağımlılarının birer hasta olduğu ve tedavi edilmeleri gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Bir başka çalışmada Ögel ve diğerleri (2003), Türkiye'de ortaöğretim öğrencileri arasında uyuşturucu madde kullanım sıklığını ve kullanıcıların özelliklerini saptamaya çalışmışlardır. Araştırmaya Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinden seçilen 9 büyük il alınmıştır. Araştırma da 11.991 lise ikinci sınıf öğrencisine anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, gençler arasında uyuşturucu madde kullanım sıklığının Avrupa ülkelerine oranla daha düşük olmakla birlikte ülkenin daha yüksek sosyoekonomik düzeye sahip ve batı toplumlarına benzer kesimlerinde daha yaygın olduğu gözlenmiştir.

Kırımoğlu ve Ekenci (2008), ilköğretim okullarında görev yapan okul psikolojik danışmanlarının veya rehber öğretmenlerin öğrencilerin madde kullanımı ve bağımlılığının önlenmesine yönelik bilgi, görüş ve önerilerini ortaya koymak amacıyla bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların cinsiyetleri bakımından ve görevleri bakımından madde kullanımı ve bağımlılığının önleme ile ilgili katılımcıların görüşleri açısından farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Yüncü ve diğerleri (2006) tarafından yapılan bir çalışmada ise çocuk ve ergenlere yönelik bir bağımlılık merkezine iki yıl süresince başvuranların olguların sosyo-demografik değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular, madde kullanım bozukluğu olan çocuk ve ergenlerin bazı klinik parametreler açısından (tercih edilen maddeler, madde kullanmaya başlama yaşları, yatış oranları) erişkin madde kullanıcılarından farklı bir hasta grubu olduğunu ortaya koymuştur.

Sonuç olarak Türkiye’de ve yurtdışında madde kullanımı veya bağımlılığına yönelik yürütülen ve yukarıda bazı örnekleri sunulan bu çalışmaların önemli bir kısmının, öğrencilerin madde kullanımına yönelik genel eğilimleri veya mevcut durumunun ortaya konulması şeklinde yapılmış betimsel nitelikte olduğu görülmektedir. Bununla beraber alan yazında öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki farkındalıklarını tespit etmek amacıyla faktör analitik yöntemlerle geçerli ve güvenilirliği test edilmiş herhangi bir ölçme aracına rastlanılmamıştır. Dolayısıyla öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki farkındalıklarının belirlenmesine katkı sağlayacak bir ölçek geliştirme çalışmasına ihtiyaç vardır. Buradan hareketle bu çalışmanın temel amacı; ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki farkındalık düzeylerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirmektir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni ve Katılımcılar

Nicel araştırma desenlerinden tarama yönteminin kullanıldığı bu çalışma, 2015-2016 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini Erzurum ilindeki rastgele belirlenmiş bir ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 131’i kız 99’u erkek toplam 230 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubunun belirlenmesinde taslak ölçekteki madde sayısının (45 madde) en az beş katı olması gerektiği (Bryman & Cramer, 2001) kuralı dikkate alınmıştır. Söz konusu öğrenciler 9., 10., 11. ve 12. sınıflara devam etmekte olup öğrencilerin yaşları 15-18 arasındadır.

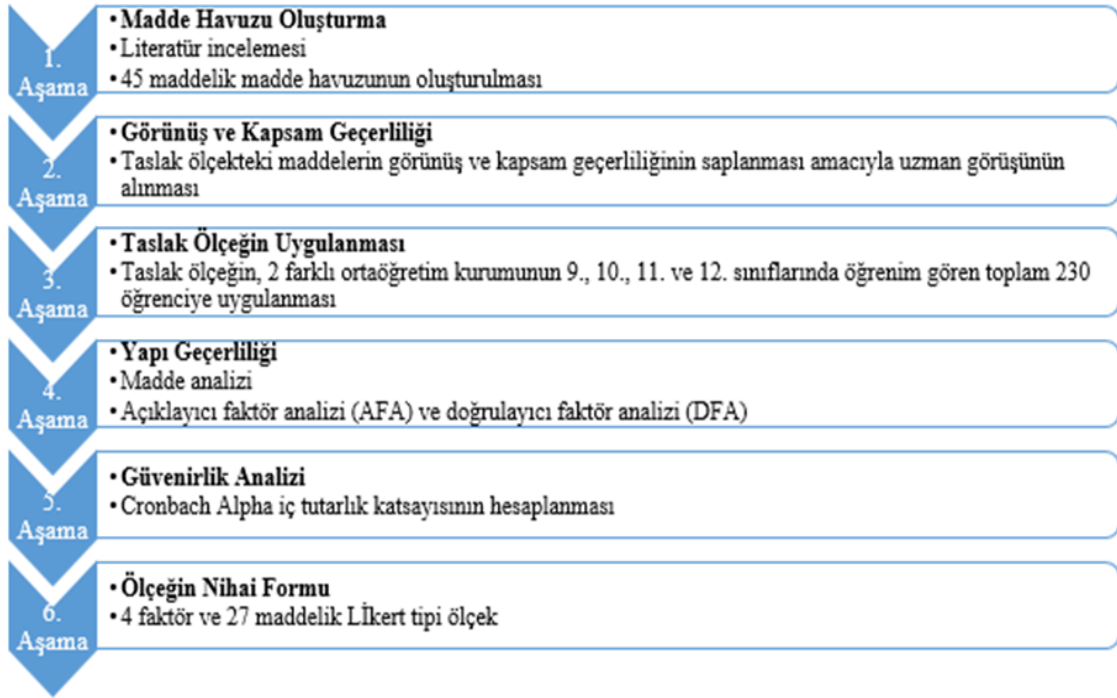
Ölçme Aracının Geliştirilmesi

Ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki farkındalıklarını belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğe ait madde havuzunun oluşturulmasında araştırmacılar tarafından geniş çaplı bir alan yazın taraması yapılarak benzer nitelikteki çalışmalar incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda 45 (34 olumlu, 11 olumsuz) madde içeren bir madde havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra söz konusu maddeler 5’ li Likert (1: Hiç Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen Katılıyorum) türünde taslak ölçek halinde düzenlenmiştir. Bu haliyle taslak haline getirilen ölçek, araştırmacılar dışında PDR ve tıp alanında uzman iki öğretim üyesi ile beraber toplam beş kişi tarafından incelenmiştir.

Kapsam ve görünüş geçerliğinin sağlanması amacıyla uzman incelemesine sunulan ifadeler, uzmanlar tarafından ağırlıklı olarak sadelik, açıklık, akıcılık, dilin uygun kullanımı, ifadelerinin yazımı ve anlaşılabilirlik kriterleri esas alınarak değerlendirilmiştir. Uzmanların önerileri doğrultusunda, kapsama uygun olmayan veya görünüş geçerliğini düşüren maddeler yeniden düzenlenerek ölçeğin 45 maddelik deneme formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ölçekteki puanlar, 1.00 ile 5.00 arasında olduğundan, puanlar 5.00’e yaklaştıkça öğrencilerin önermeye katılım düzeylerinin yüksek, 1.00’e yaklaştıkça ise düşük olduğu kabul edilmiştir. İfadelerin negatif cümle yapısına sahip olanları ters olarak kodlanmıştır. Yani ölçekten alınan puan yükseldikçe farkındalık artmaktadır.

Ölçeğin Faktör Analizi ve Güvenilirlik Çalışmaları

Uzman görüşleri doğrultusunda ön incelemesi yapılarak yeniden düzenlenen 45 maddelik ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında öncelikle madde analizi yapılmıştır. Sonrasında ise sırasıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ve son olarak ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha değeri hesaplanmıştır. Madde analizi genel olarak farklı istatistiksel teknikler aracılığıyla, geliştirilen ölçekte hangi maddelerin yer alması gerektiğinin, çeşitli ölçütler ile belirlenmesi sürecidir (Özay-Köse & Gül, 2014; Sax & Newton, 1997). Bu süreçte en sık kullanılan analizlerden biri ise madde-ölçek toplam puanı korelasyonudur ve bu nedenle çalışma kapsamındaki madde analizi çalışmaları korelasyona dayalı analizle gerçekleştirilmiş ve madde-toplam puan korelasyonları incelenmiştir. Çalışma sürecinin işlem basamakları Şekil 1’ de özetlenmiştir.

Şekil 1. Çalışma sürecinin işlem basamakları

BULGULAR

Madde Analizi

Çalışmada ölçek verileri için yapılan madde analizinde madde-toplam puan korelasyonlarına bakılmıştır. Test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklayan madde-toplam puan korelasyonu için Özdamar (2004) tarafından önerilen ve ölçme aracının güvenirliğini gösteren “puanların pozitif ve 0.25 değerinden büyük olması ve bu kurala uymayan maddelerin ölçekten çıkarılması gerektiği” kriteri temel alınmıştır. Bu kural çerçevesinde yapılan madde analizi sonucunda madde-toplam korelasyonları kullanılarak ölçek maddelerinin güvenirlikleri hesaplanmıştır. Buna göre madde-toplam puan korelasyon değerleri 0.25'in altında olan 14 madde ölçekten çıkarılmıştır (Tablo 1). Buna göre yapılan analizler sonucunda ölçekte geriye kalan 31 maddenin iyi, güvenirlikleri yüksek oldukları ve benzer davranışı ölçmeye yönelik oldukları söylenebilir.

Tablo 1

Taslak Ölçekteki Maddelere Ait Madde-Toplam Puan Korelasyonları

Madde No	Madde-Toplam Korelasyonu	Madde No	Madde-Toplam Korelasyonu	Madde No	Madde-Toplam Korelasyonu
1	0.412	16	0.240	31	0.015
2	0.431	17	0.532	32	0.220
3	0.359	18	0.365	33	0.169
4	0.365	19	0.628	34	0.461
5	0.214	20	0.506	35	0.103
6	0.230	21	0.524	36	0.546
7	0.361	22	0.294	37	0.566
8	0.171	23	-0.110	38	0.471
9	0.335	24	0.319	39	0.313
10	0.125	25	-0.043	40	0.510
11	0.286	26	0.254	41	0.219
12	0.219	27	0.328	42	0.520
13	0.329	28	0.333	43	0.471
14	0.483	29	0.434	44	0.395
15	0.397	30	0.064	45	0.354

Ölçeğin Faktör Yapısının İncelenmesi

Çalışmada ölçeğin faktör yapısının incelenmesinde öncelikle verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek için yapılan KMO ve Bartlett testi sonuçları incelenmiştir. Bartlett testi sonucunun anlamlı çıkması ve KMO değerinin 0,50'den büyük çıkması beklenmektedir. Alan yazında K.M.O. ölçütüne göre bu değer "iyi" olarak değerlendirilebilir ve örnek büyüklüğünün yeterli olduğunu gösterir (Kahyaoğlu, 2011; Leech, Barrett & Morgan, 2005). Tablo 2'de gösterildiği gibi 31 madde için yapılan KMO testi sonucu 0.836 olarak hesaplanmıştır. Buna göre $0,836 > 0,50$ olduğundan veri setinin faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir. Bartlett testine bakıldığında ise elde edilen değer anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p < 0.000$). Buna göre değişkenler arasında yüksek korelasyonlar mevcuttur, bu nedenle de veri setinin faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir (Kahyaoğlu, 2011; Tabachnick & Fidell, 2007).

Tablo 2

KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

	Ki kare Değeri	2627.451
Küresel Bartlett testi	Serbestlik Derecesi	465
	Önem Düzeyi	0.000
	KMO	0.836

Ölçeğin yapı geçerliliği çalışmalarında öncelikle Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmış, sonrasında ise Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile analiz sürecine devam edilmiştir. Buna göre ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için yapılan AFA sonuçlarına göre öz değeri (eigenvalue) 1 veya üzerinde olan faktörler ölçüt alınmıştır. Ayrıca analizlerde 31 madde için faktör yük değerlerine bakılmıştır. Faktör yük değerleri ile ilgili olarak alan yazında faktör yük değerinin 0.45 ya da daha yüksek olması seçim için iyi bir ölçü olabileceği (Büyüköztürk, 2011) ifade edilmektedir. Bu çalışma kapsamında analize tabi tutulan taslak ölçek için faktör yük değerlerinin alt sınır değerinin 0.45 olmasına karar verilerek analizler yürütülmüştür. Analiz sürecinde 31 madde üzerinden Varimax döndürme kullanılarak yapılan faktör analizi sonucunda 7, 9, 22 ve 39. maddeler elenmiş ve sonuç olarak 27 maddeden oluşan 4 faktörlü bir yapı elde edilmiştir (Tablo 3).

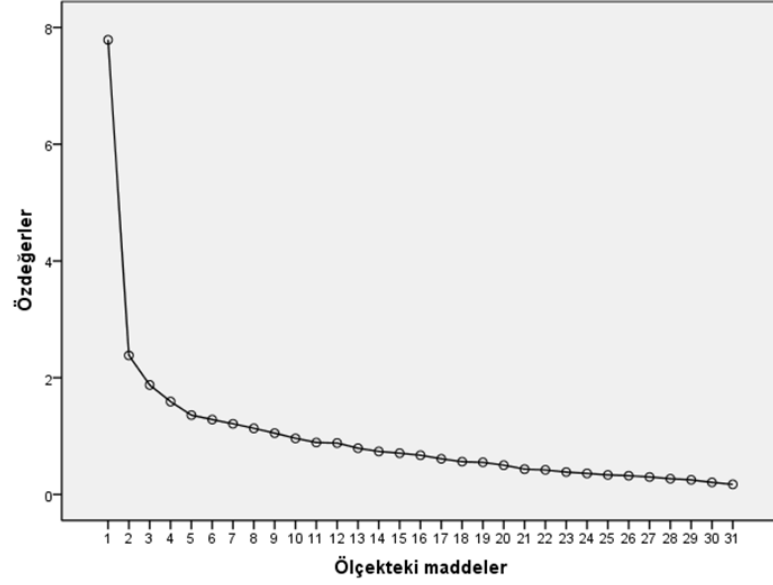
Tablo 3*Ölçeğin 27 Maddelik Deneme Formuna İlişkin Döndürme Sonrası Faktör Analizi Sonuçları*

Madde No	Madde-Toplam Korelasyonu	Faktör Yükleri			
		1	2	3	4
44	0.431	0.763			
42	0.586	0.742			
43	0.524	0.715			
36	0.608	0.675			
38	0.536	0.628			
37	0.610	0.617			
45	0.371	0.547			
40	0.569	0.528			
17	0.555	0.470			
14	0.513		0.688		
18	0.321		0.637		
19	0.636		0.574		
15	0.398		0.563		
20	0.478		0.554		
21	0.530		0.531		
13	0.338		0.525		
11	0.322		0.452		
26	0.303			0.690	
28	0.393			0.666	
29	0.495			0.618	
34	0.476			0.600	
24	0.347			0.486	
27	0.294			0.478	
2	0.430				0.678
3	0.371				0.631
4	0.290				0.571
1	0.387				0.467
Cronbach's alpha (ölçeğin geneli için α değeri=0.882)		$\alpha =0.867$	$\alpha =0.781$	$\alpha =0.710$	$\alpha =0.647$

AFA sonuçlarına göre elde edilen dört faktörün açıkladığı toplam varyans %43.993'tür. Sosyal bilimlerde yürütülen çalışmalarda toplam varyans oranının % 40'ın üzerinde olması ölçeğin faktör yapısının güçlü olduğüne işaret etmektedir (Tavşancıl, 2006). Bu açıdan çalışmada geliştirilen bu ölçeğin faktör yapısının güçlü olduğu söylenebilir. Çalışmada her bir faktörün açıkladığı toplam varyanslar sırasıyla %15.148, %11.753, %8.987 ve %8.105 olarak hesaplanmıştır. Özdeğerler dikkate alındığında ise her bir faktöre ilişkin özdeğerin sırasıyla 4.696, 3.643, 2.786 ve 2.513 olduğu ortaya çıkmıştır.

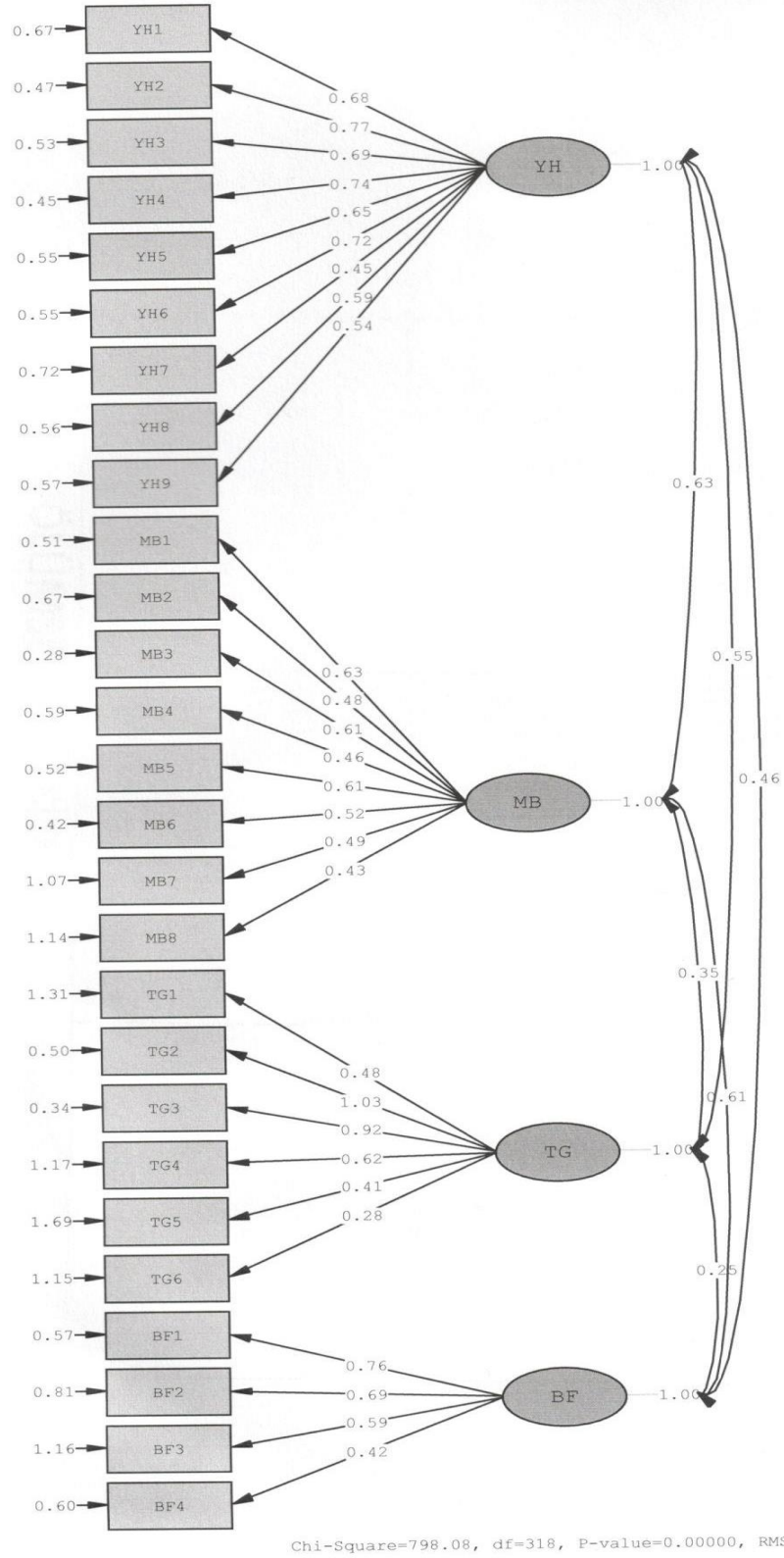
Tablo 3' e göre, birinci faktörde 9, ikinci faktörde 8, üçüncü faktörde 6 ve dördüncü faktörde 4 madde yer almaktadır. Birinci faktörde yer alan maddelerdeki ifadeler incelendiğinde, bu faktörün madde kullanımına yönelik tedavi ve yardım süreci ile bu konuda yapılan hukuki düzenlemeleri yansıttığı gözlenmektedir. Bu nedenle birinci faktör, "Yardım ve hukuki düzenlemeler" olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktörde yer alan maddelerdeki ifadeler incelendiğinde, bu faktörün madde kullanan bireyler üzerinde oluşturduğu sosyal, psikolojik ve bedensel etkilerle ilgili maddeleri kapsadığı gözlenmektedir. Dolayısıyla bu faktörün, "Madde kullanımının belirtileri ve etkileri" olarak isimlendirilmesine karar verilmiştir. Üçüncü faktörde yer alan maddelerdeki ifadeler incelendiğinde, bu faktörün madde kullanımına yönelik bireylerin tutum ve görüşlerini yansıttığı görülmektedir. Bu nedenle bu faktörün "Kişisel tutum ve görüşler" olarak isimlendirilmesi uygun görülmüştür. Son olarak dördüncü faktörde yer alan maddelerdeki ifadelerin ise madde bağımlılığına neden olan etkenler ilgili maddeleri kapsadığı görülmektedir. Bu nedenle dördüncü faktörün de "Bağımlılığa neden olan faktörler" şeklinde isimlendirilmesine karar verilmiştir.

Şekil 2'de verilen özdeğerler grafiği de ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğuna ilişkin düşüncüyü desteklemektedir.

Şekil 2 AFA sonucunda elde edilen yamaç eğim grafiği

Çalışmada AFA analizi sonucunda geliştirilen Madde Bağımlılığı Farkındalık Ölçeği (MBFÖ)'nin dört faktörlü yapısının örneklem verisine iyi uyum gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla aynı veriler üzerinden DFA analizi yapılmıştır (Şekil 3). Analiz sürecinde ölçeğe her bir faktör ve kapsadığı maddeler faktör isimlerine uygun olacak şekilde kodlandırılmıştır. Buna göre birinci faktöre (YH) ait maddeler YH1...YH9, ikinci faktöre (MB) ait maddeler MB1...MB8, üçüncü faktöre (TG) ait maddeler TG1...TG6 ve dördüncü faktöre (BF) ait maddeler BF1...BF4 şeklinde kodlanmıştır. Çalışmada ayrıca DFA sonucunda hesaplanan uyum indekslerine ait değerlere yer verilmiştir (Tablo 4). Bu değerlerin yorumlanmasında Chiang ve Liu (2014)'nin ileri sürdüğü ölçütler dikkate alınmıştır.

Şekil 3 Madde bağımlılığı farkındalık ölçeği için DFA modeli

Tablo 4
MBFÖ'ne Ait Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Ölçüt	Hesaplanan Değerler	Değerlendirme Sonuçları
<i>Kesin Uyum İndeksleri (Absolute Fit Indices)</i>			
χ^2	$p > .05$	798.08*	Kötü
sd	-	318	-
GFI	$\geq .90$	0.78	Kötü
AGFI	$\geq .90$	0.74	Kötü
SRMR	$\leq .08$	0.08	İyi
RMSEA	$\leq .08$	0.08	İyi
<i>Görelî Uyum İndeksleri (Relative Fit Indices)</i>			
NFI	$\geq .90$	0.86	Kabul edilebilir
NNFI	$\geq .90$	0.90	İyi
RFI	$\geq .90$	0.84	Kabul edilebilir
IFI	$\geq .90$	0.91	İyi
CFI	$\geq .90$	0.91	İyi
<i>Sıkı Uyum İndeksleri (Parsimony Fit Indices)</i>			
PGFI	$\geq .50$	0.66	İyi
PNFI	$\geq .50$	0.78	İyi
χ^2/sd	≤ 3	2.51	İyi

Not: χ^2 , ki kare; sd, serbestlik derecesi; GFI, Global Fit Index; AGFI, Adjusted Global Fit Index; SRMR, standardized root mean square residual; RMSEA, root mean square error of approximation; NFI, Normed Fit Index; NNFI, Non-Normed Fit Index; RFI, Relative Fit Index; IFI, Incremental Fit Index; CFI, Comparative Fit Index; PGFI, Parsimony Goodness-of-Fit Index; PNFI, Parsimony Normed Fit Index.

* $p < .05$

Tablo 4 incelendiğinde 27 maddeden oluşan dört faktörlü ölçeğin yapısına ilişkin olarak incelenen $\chi^2=798,08$ (sd=318) istatistiğinin anlamlı olduğu ($p < .01$) gözlenmiştir. χ^2 değerinin anlamlı çıkması istenmeyen bir durum olmakla beraber Hoe (2008) tarafından örneklem büyüklüğünün 200 ve üzeri olması durumunda χ^2/sd değerine bakılmasının daha uygun olacağı ileri sürülmektedir. Bu nedenle çalışmada χ^2/sd değeri dikkate alınmış ve $\chi^2/sd=2.51$ olarak hesaplanmıştır. Buna göre hesaplanan bu değer çalışma açısından iyi olduğu söylenebilir. Yanı sıra GFI ve AGFI dışında diğer uyum indekslerinin Chiang ve Liu (2014)'nın ileri sürdüğü ölçütler doğrultusunda model uyumunu sağladığı ortaya çıkmıştır. GFI ve AGFI değerlerinin istenen sınırlarda olmaması çalışma açısından bir olumsuzluk teşkil etmemektedir. Zira alan yazında belirtildiği üzere (Hooper, Coughlan, & Mullen, 2008) bu indekslerin oldukça hassas olması nedeniyle son yıllarda daha az tercih edildiği ve çalışmalarda kullanılmamasının daha uygun olacağı tavsiye edilmektedir.

Ölçeğin Güvenirliği

Çalışmada Tablo 3'te ölçeğin her bir alt faktörüne ve geneline ait Cronbach Alpha güvenirlilik katsayılarına ait değerlere yer verilmiştir. Buna göre ölçeğin geneli için güvenirlilik katsayısı 0.882 olarak hesaplanırken; her bir alt faktör için bu değerlerin sırasıyla 0.867, 0.781, 0.710 ve 0.647 olduğu görülmektedir. Bu değerler ölçeğin güvenilir ölçme yaptığının göstergesi olarak kabul edilebilir (Özdamar, 2004). Sonuç olarak 27 maddelik ölçekten alınabilecek en düşük puan 27, en yüksek puan ise 135'dir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki farkındalık düzeylerini ortaya koymaya yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla geliştirilen ölçeğin hazırlanmasında, öncelikle araştırmacılar tarafından ilgili alan yazın taranarak 45 adet Likert tipi maddeden

oluşan bir deneme formu hazırlanmıştır. Daha sonra söz konusu deneme formu uzman görüşüne sunulmuş görünüş ve kapsam bakımından değerlendirilmiştir. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda kapsama uygun olmayan veya görünüş geçerliğini düşüren maddeler düzeltilmiştir. Uzman görüşleri sonrasında yeniden düzenlenen 45 maddelik taslak form 230 ortaöğretim öğrencisine uygulanmıştır. Sonrasında ise SPSS 20.0 istatistik programında ölçeğin madde analizi, AFA ve güvenirlik analizleri yapılırken; DFA çalışmaları için Lisrel 8.8 programından yararlanılmıştır.

Madde Bağımlılığı Farkındalık Ölçeği (MBFÖ) için yapılan madde analizi çalışmaları korelasyona dayalı analizle gerçekleştirilmiş ve madde-toplam korelasyonları incelenmiştir. Buna göre yapılan madde analizinde, madde-toplam puan korelasyon değerleri 0.25'in altında olan 14 madde ölçekten çıkarılmıştır. Madde analizi sonrasında 31 maddeye indirilen ölçeğin faktör yapısı, AFA kullanılarak incelenmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda, 27 maddeden oluşan 4 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Birinci faktörde 9, ikinci faktörde 8, üçüncü faktörde 6 ve dördüncü faktörde ise 4 maddenin yer aldığı görülmüştür. Birinci faktörde yer alan maddelerdeki ifadeler incelendiğinde bu faktörün "Yardım ve hukuki düzenlemeler" olarak adlandırılması kararlaştırılmıştır. İkinci faktörde yer alan maddelerdeki ifadeler incelendiğinde, bu faktörün "Madde kullanımının belirtileri ve etkileri" olarak adlandırılması uygun bulunmuştur. Üçüncü faktörde yer alan maddelerdeki ifadeler bakıldığında bu faktörün "Kişisel tutum ve görüşler" olarak adlandırılmasına karar verilirken dördüncü faktörün ise "Bağımlılığa neden olan faktörler" şeklinde adlandırılmasına uygun görülmüştür.

MBFÖ'nin AFA ile belirlenen dört faktörlü yapısının geçerliğine ilişkin kanıtlar elde etmek üzere aynı veriler üzerinden gerçekleştirilen DFA sonucu da verilerle modelin uyumlu olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu düşüncesini doğrulamaktadır. Ölçeğin geneline ilişkin alfa güvenirliği (Cronbach's Alpha) 0.882 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin her bir alt faktörüne ait alfa güvenirlikleri ise sırasıyla; 0.867, 0.781, 0.710 ve 0.647 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen güvenirlik katsayılarının yeterli düzeyde olduğu gözlenmektedir. Bu bulgular, ölçeğin güvenilir ölçme yaptığıının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki farkındalık düzeylerini belirlemeye yönelik bu ölçeğin uygun niteliklere sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca, geliştirilen ölçek ile ortaya konulan bu yapının muhtemel kullanımlarının öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki farkındalıklarını belirlemede araştırmacılara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bunun yanında alan yazında öğrencilerin madde bağımlılığına yönelik farkındalıkları konusunda farklı boyutları ele alan bir ölçek geliştirmeye yönelik çalışmaların henüz yeterli oranda bulunmaması, geliştirilen ölçeğin bu çerçevede yürütülecek çalışmalar için önemli bir referans teşkil edeceği düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında geliştirilen bu ölçek gençlerin genel olarak madde bağımlılığı konusundaki farkındalıklarını ölçmeye yöneliktir (Ek-1). Bu nedenle ileride yapılacak benzer çalışmalarda, son yıllarda adını sıkça duyduğumuz özellikle bonzai vb. maddeler konusunda bireylerin bilinç ve farkındalıklarını tespit etmeye yönelik farklı ölçekler geliştirilebilir.

Son yıllarda dünyada ve Türkiye'de esrar, bonzai vb. uyuşturucu maddelerin kullanımının özellikle gençler arasında yaygınlaşması ve bu konuda medyada da sıkça duyulan haberler bu konuda genç bireyleri bilinçlendirmeye yönelik tedbirlerin alınmasını önemli hale getirmektedir. Bununla beraber öğretim programlarında madde bağımlılığı konusuna yeterince yer verilmediği açıktır. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmalarda eğitim boyutunun daha detaylı ele alınmasına ihtiyaç vardır. Bu çerçevede, madde bağımlılığı konusunun hangi derslerde, hangi sınıf seviyelerinde veya ne kapsamda ele alınması gerektiği konusunda katılımcı görüşlerini ele alan yeni ölçek veya anketlerin geliştirilmesi gerekli görülmektedir.

Alan yazında madde bağımlılığı konusunda geliştirilen ölçeklere bakıldığında bunların oldukça sınırlı sayıda olduğu ve daha ziyade özyeterlik veya eğilime yönelik hazırlandığı görülmektedir. Bu açıdan çalışmanın madde bağımlılığına yönelik farkındalıkları belirleme adına geliştirilen ilk çalışma örneklerinden biri olduğu söylenebilir. Bununla beraber bireylerin madde bağımlılığına yönelik ilgi, tutum vb. farklı duyuşsal boyutları ele alan yeni ölçeklerin geliştirilmesi önerilebilir. Diğer taraftan madde bağımlılığı farkındalığına yönelik yeni ölçekler geliştirildiğinde ölçüt geçerliğine bakılabilir.

Çalışmada geliştirilen ölçeğin alan yazında madde bağımlılığı konusunda geliştirilen/kullanılan ölçeklerle benzer ya da farklı boyutları içerdiği görülmektedir. Örneğin; Eker, Akkuş ve Kapısız (2013) tarafından geliştirilen ergenler için madde bağımlılığından korunma öz-yeterlik ölçeğinde yer alan dört boyutun genel olarak yardım ve destek konusuna yönelik olduğu görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu boyutların bu çalışmada geliştirilen ölçek içinde de yer alması, çalışmanın bulgularının alan yazındaki çalışmalarla desteklendiğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Bununla beraber bu çalışmada geliştirilen ölçeğin, yardım boyutunu hukuki düzenlemeleri de içerecek şekilde daha geniş bir kapsamda ele alması, alan yazına farklı açıdan bir katkı sağlayabilir. Zira geliştirilen ölçeğin sadece yardım değil, hukuki düzenlemelere yönelik boyutuyla da madde bağımlılığını önleme düzeyinde yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Madde bağımlılığı konusu oldukça popüler olması nedeniyle basın-yayın organları için her zaman önemli bir haber değeri vardır. Bunun yanında basın-yayın organlarının konuyu işleyiş biçimi son derece önemlidir ve bazen yarardan çok zarar getirebilmektedir (Uzbay, 2009). Bu nedenle öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki farkındalıkları tespit etmeye yönelik geliştirilen ölçme araçlarında medyanın etkisi boyutunun da daha detaylı ele alınması önerilmektedir.

Çoğunlukla ergenler üzerine yapılmış çalışmaların sıklığı (Altıntaş vd., 2004; Ögel vd., 2003; Yüncü vd., 2006) sonucu madde bağımlılığı konusunda ileride yapılacak ölçek geliştirme çalışmalarında sadece ergenlerin değil çocuklar, yetişkinler vb farklı örneklem gruplarının da dikkate alınarak ölçekler geliştirilmesi uygun görülmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma kapsamında geliştirilen ölçeğin, öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki farkındalıklarını belirlemede etkin bir veri toplama aracı olacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede ölçeğin araştırmacılar tarafından kullanımı, ülkemizde büyük öneme sahip olan madde bağımlılığı konusunda farklı görüşlere sahip örneklemelerin görüşlerini ortaya çıkarmada etkin bir araç olabileceği düşünülmekte ve önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, H., Temel, F., Benli, E., Çınar, G., Gelirer, Ö., Gün, F. A., ... & Kundakçı, N. (2004). Tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin madde bağımlılığı ile ilgili bilgi, görüş ve tutumları. *Journal of Dependence*, 5, 107-114.
- Bryman, A., & Cramer, D. (2001). *Quantitative Data Analysis with SPSS Release on for Windows*. Philadelphia: Routledge.
- Büyükoztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (14. Baskı). Ankara: Pagem Yayınevi.
- Ceyhun, B., Oğuztürk, Ö., & Ceyhun, A. G. (2001). Madde kullanma eğilimi ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Klinik Psikiyatri*, 4, 87-93.
- Chiang, W. W., & Liu, C. J. (2014). Scale of academic emotion in science education: Development and validation. *International Journal of Science Education*, 36(6), 908-928.
- Çoban, M. (2014). The rise of synthetic marijuana in Turkey: The bonzai phenomenon of the 2010s. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 1(1), 41-62.
- Doğan, C. (2002). Üniversite gençliğinin alkol ve uyuşturucuya ilişkin tutumları. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 55-67.
- Eker, F., Akkuş, D., & Kapısız, Ö. (2013). Ergenler için madde bağımlılığından korunma öz-yeterlik ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik değerlendirilmesi. *Journal of Psychiatric Nursing*, 4(1), 7-12.
- Gümüş, İ., Kurt, M., Günay-Ermurat, D., & Fayetorbay, E. (2011). Lise öğrencilerinin madde bağımlılığı konusunda bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin belirlenmesi (Erzurum örneği). *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 321-334.
- Hoe, S. L. (2008). Issues and procedures in adopting structural equation modeling technique. *Journal of applied quantitative methods*, 3(1), 76-83.
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Kahyaouğlu, M. (2011). Çevre konularıyla ilgili kitap okumaya yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Elementary Education Online*, 10(3), 1056-1065.

- Kaya, Ş., Kaya, F. B., Zeytin, A. T., & Tokkan, İ. (2014). Nedeni bilinmeyen bilinç durum değişikliği: Başrolde bonsai. *Causapedia Hakemli Olgu Dergisi*, 3(960), 1-3.
- Kırımoglu, H., & Ekenci, G. (2008). Beden eğitimi ve rehber öğretmenleri ile okul yöneticilerinin öğrencilerin madde kullanımı ve bağımlılığını önlemeye yönelik bilgi görüş ve önerileri (Ankara ili ilköğretim okulları II. kademe örneği). *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 48-61.
- Koçak, D. (2016). "Klasik ve Bulanık Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ve Uygulama", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Koçak, D., & Atan, M. (2017). Lise Gençliğinde Madde Bağımlılığının Çok Kriterli Karar Modeli ile Değerlendirilmesi. *The Journal of Operations Research, Statistics, Econometrics and Management Information Systems*. 5 (1), 55-70.
- Köse, E. Ö., Gül, Ş., & Keskin, B. (2017). Ortaöğretim Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı İle İlgili Farkındalık ve Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 18(1), 8-15.
- Leech, N. L., Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (2005). *SPSS for Intermediate Statistics: Use and Interpretation, (Second Edition)*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Mahwah, New Jersey, London.
- Meclis Araştırma Komisyonu Raporu (2008). Uyuşturucu başta olmak üzere madde bağımlılığı ve kaçakçılığı sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan komisyon. Ankara: TBMM Yayınları.
- Ögel K, & Tamar D. (1997). Uyuşturucu Madde ve Bağımlılık Eğitim Paketi Eğitici Kılavuzu. İstanbul: Özel Okullar Derneği, AMATEM.
- Ögel, K., Çorapçioğlu, A., Tot, Ş., Doğan, Ş., Sır, O., Bilici, A.,...Tamar, M. (2003). Türkiye'de ortaöğretim gençliği arasında ecstasy kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 4(2), 67-71.
- Özay-Köse, E., & Gül, Ş. (2014). Öğretmen adayları için çevre sorumluluğuna bağlı tüketim bilinci ölçeğinin geliştirilmesi. *Journal of Educational Sciences & Practices*, 13(26), 257-277.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 1 (5. Baskı)*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Sax, G., & Newton, J. W. (1997). *Principles of Educational And Psychological Measurement and Evaluation, (4th Ed.)*. NY: Wadsworth Publishing Company.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics (5th ed.)*. Boston: Pearson/A&B.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Uzbay, İ. T. (2009). Ülkemizdeki temel sorunlar ve madde bağımlılığı ile mücadele. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 21/22, 73-79.
- Yüncü, Z., Aydın, C., Coşkunol, H., Altıntoprak, E., & Bayram, A. T. (2006). Çocuk ve ergenlere yönelik bir bağımlılık merkezine iki yıl süresince başvuran olguların sosyodemografik değerlendirilmesi. *Journal of Dependence*, 7, 31-37.

İletişim/Correspondence

Prof. Dr. Esra ÖZAY KÖSE
esraozay@atauni.edu.tr
Doç. Dr. Şeyda GÜL
seydagul@atauni.edu.tr

MADDE BAĞIMLILIĞI FARKINDALIK ÖLÇEĞİ	
Yardım ve Hukuki Düzenlemeler	
1	Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, hapis cezası ile cezalandırılır.
2	Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri imal, ithal veya ihraç eden kişi, hapis veya para cezası ile cezalandırılır.
3	Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, kabul eden, bulunduran kişi, hapis veya para cezası ile cezalandırılır.
4	Çevremizdeki bireyleri uyuşturucu maddeleri kullanmaması konusunda uyarmak gerekir.
5	YEŞİLAY'ın ne iş yaptığını biliyorum
6	Uyuşturucu madde kullanan bireylerin iyiliği için onlara yardım edebilecek kişilerle bağlantı kurulmalıdır.
7	Geçmiş yıllarla kıyaslandığında uyuşturucuya bağlı suçların günümüzde ciddi şekilde arttığı görülmektedir.
8	Uyuşturucu madde kullanımının ve satışının önlenmesi için cezalar artırılmalıdır.
9	AMATEM' in ne olduğunu biliyorum.
Madde Kullanımının Belirtileri ve Etkileri	
10	Madde bağımlısı olan bireylerin okul başarıları düşer.
11	Çevremizdeki bireylerin uyuşturucu maddeleri kullanıp kullanmadığını anlayabiliriz.
12	Uyuşturucu maddeler ölümle bile sonuçlanabilecek bedensel zararlara yol açar.
13	Uyuşturucu madde kullanan insanlar kendini toplumdaki soyutlar.
14	Uyuşturucu madde kullanımı, kişinin kan, saç ve idrar tetkikleri ile anlaşılabilir.
15	Uyuşturucu madde kullanımı, kişinin davranış değişiklikleri ile anlaşılabilir.
16	Uyuşturucu madde kullanan kişiler toplumdaki dışlanırlar.
17	Uyuşturucu maddeye bağımlı olan bireyler arkadaşlık ve özgüven problemlerini daha fazla yaşar.
Kişisel Tutum ve Görüşler	
18	Türkiye'de madde bağımlılığı sorunu abartılıyor.
19	Uyuşturucu maddeyi bir kez kullanmaktan bir şey olmaz.
20	Uyuşturucu maddeleri ara sıra kullanmakla bir şey olmaz.
21	Uyuşturucu maddelerin çoğu ot olduğundan bağımlılık da yapmaz.
22	Uyuşturucu madde kullanan insanlardan hoşlanmıyorum.
23	Uyuşturucu madde bağımlılığı oranı ülkemizde giderek artıyor.
Bağımlılığa Neden Olan Faktörler	
24	Çevresinde uyuşturucu madde bağımlısı olan bireylerin bağımlı olma ihtimali daha yüksektir.
25	Akran baskısı madde bağımlılığı nedenlerinde önemli bir rol oynar.
26	Dergiler, filmler ve TV yorumları madde bağımlılığına neden olmada önemli bir rol oynar.
27	Psikolojik sorunları olan kişiler madde bağımlısı olmaya daha yatkındır.